

Т. М. Верещагіна, аспірант, Сумський національний аграрний університет

В статті здійснено оцінку грошово-кредитної безпеки національної економіки та проведено пошук нових інструментів щодо її підвищення та укріплення.

Ключові слова: безпека, грошово-кредитна політика, процентна політика, кредит фінансова політика

Постановка проблеми. Проблеми національної економічної безпеки в посткризовий розвиток країни є предметом дискусій представників різних сфер науки. На законодавчому рівні загально визнано, що економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [1].

Грошово–кредитна безпека є одним з елементів підсистеми фінансової безпеки, яка поряд з виробничою, демографічною, енергетичною, зовнішньоекономічною, інвестиційно-інноваційною, макроекономічною, продовольчою, соціальною безпекою формує загальну систему національної економічної безпеки.

Значення грошово–кредитної складової фінансової безпеки багатократно збільшується в умовах посткризового розвитку національної економіки. Особливу специфіку набувають монетарні аспекти економічної безпеки у зв'язку з переформатуванням відносин Національного банку України та Уряду при реалізації ним грошово-кредитної політики.

Такі тенденції актуалізують проблему вивчення міста та ролі грошово–кредитної безпеки в системі національної економічної безпеки, виявлення загроз національній економіці і банківській системі зокрема, а також висувають в якості пріоритетних завдань розробку комплексу заходів щодо збереження грошово–кредитної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування ефективної грошово–

кредитної політики в національній економіці та збереження її фінансової безпеки опікуються такі провідні вітчизняні науковці як В. Гесць, О. Дзюблюк, В. Лагутін, В. Міщенко, С. Науменкова, А. Сомик та ін. Але попри велику низку робіт в цьому напрямку недостатньо дослідженими залишаються аспекти формування оптимального рівня грошово–кредитної безпеки національної економіки та його структурування за основними складовими, що окремо та комплексно впливають на ефективність монетарної політики в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка грошово–кредитної безпеки національної економіки та пошук нових інструментів щодо її підвищення та укріплення.

Виклад основного матеріалу. «Горизонтальне структурування» системи національної економічної безпеки характеризує основні її складові, які чітко відображені в «Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [1]. «Вертикальне структурування» економічної безпеки, в свою чергу, дозволяє виділити як один з її елементів грошово–кредитну безпеку. Грошово-кредитна безпека являє собою процес забезпечення ефективного монетарного і фінансового ринків при збалансованому функціонуванні грошових агрегатів в секторах економіки при наявності позитивного платіжного балансу держави [2].

В сучасних умовах грошово-кредитна безпека повинна стати одним з ключових видів фінансової безпеки, а отже, і економічної, оскільки пріоритетність стану фінансової складової в сучасній економіці є незаперечною. Для розуміння міста та ролі грошово–кредитної безпеки в структурі

національної економічної та фінансової безпеки необхідно враховувати наступні аспекти:

- монетарні інструменти в ринкових умовах є інструментом впливу держави на економічні процеси при мінімальному адміністративному втручанні [3];
- пропозиція грошей на ринку визначає цінову політику на ринку і тим самим впливає на сукупні витрати та рівень інфляції [4];
- процентна політика в рамках реалізації грошово–кредитних заходів визначає рівень фінансової підтримки реального сектору економіки.

Таким чином з грошово–кредитною безпекою пов'язані інтереси як домогосподарств, так і держави. Оцінка ролі грошово–кредитної безпеки в системі національної економічної безпеки визначається критеріями та показниками, що її характеризують. На законодавчому рівні до таких показників відносять: питому вагу готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси; різницю між процентними ставками за кредитами, наданими

депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами; рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями в національній валюті відносно індексу споживчих цін; частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам в загальному обсязі наданих кредитів; питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів; загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни [1].

Загальновідомо, що НБУ в рамках реалізації грошово–кредитної політики прагне забезпечити стабільність цін [5]. Одним з інструментів при цьому може бути монетарний таргет, тобто регулювання грошової маси в оберті. Динаміку зміни питомої ваги готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси покажемо на рисунку 1.

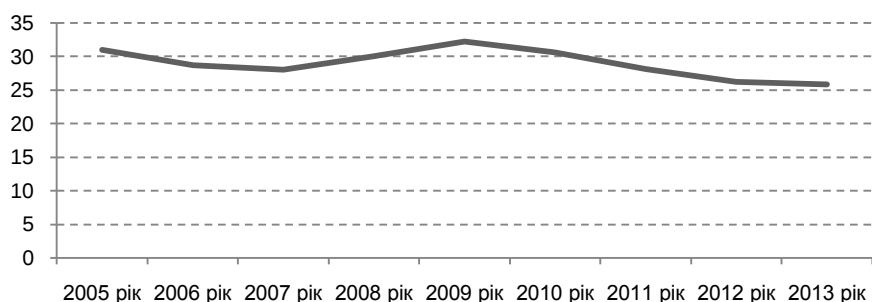

Рис. 1. Динаміка обсягу готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси, %

Джерело: побудовано автором за матеріалами Національного банку України

Як видно з рисунку 1 в 2013 році відбулось зменшення частки обсягу готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси до 25,87% (порівняно з 31,03% в 2005 році), що є покращенням тенденцій в економіці, але, між тим, несе небезпеку і є індикатором незадовільного стану даного критерію в загальній складовій грошово–кредитній безпеці країни. Причиною цього стало нарощення грошового агрегату М3, який на початок 2014 року складає 880434 млн. грн.[6]. Аналіз показує, що головним фактором, який вплинув на таке збільшення є зростання переказних депозитів в іноземній валюті в 5,3 рази в 2013 році порівняно з 2005 роком.

Зазначимо, що оптимальним буде вважатись даний показник на рівні 20%. Менше значення свідчить про недостатню мобільність економіки, а більші значення вказують на високу монетизацію економіки, що призводить до інфляційних процесів.

Наступним показником, що характеризує грошово–кредитну безпеку національної економіки є різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами. На рисунку 2 дослідимо як вів себе цей показник протягом 2005–2013 років.

Вважається, що оптимальне значення

різниці між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами повинно складати 3–4%. В українській економіці такий показник майже був досягнутий в 2012 році (див. рис. 2). Але вже в 2013 році він сягнув 5,7%, що є незадовільним відносно збереження

грошово–кредитної безпеки економіки

Хоча й останнім часом спостерігалось активізація кредитування на ринку, що призвело до збільшення вартості кредитних ресурсів, Національний банк України намагався зберегти рівновагу на грошово–кредитному ринку за допомогою підвищення процентних ставок за депозитами (див. рис. 2).

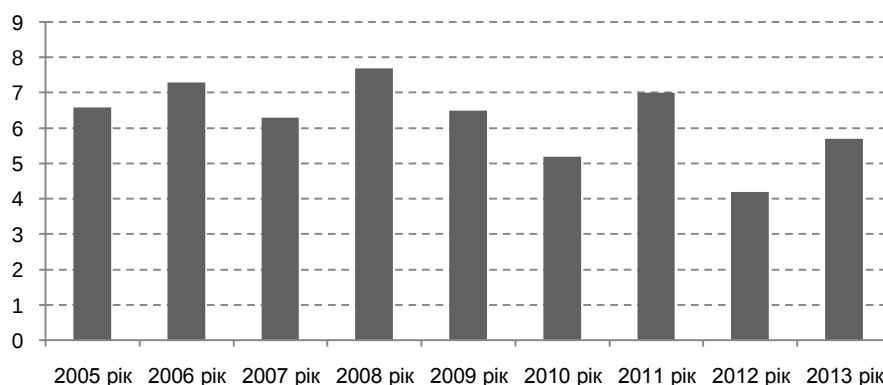

Рис. 2. Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами, %
Джерело: побудовано автором за матеріалами Національного банку України

Рисунок 3 свідчить про те, що і за третім показником, оптимальне значення для якого 1–3%, спостерігається суттєвий дисбаланс

щодо збереження грошово–кредитної безпеки.

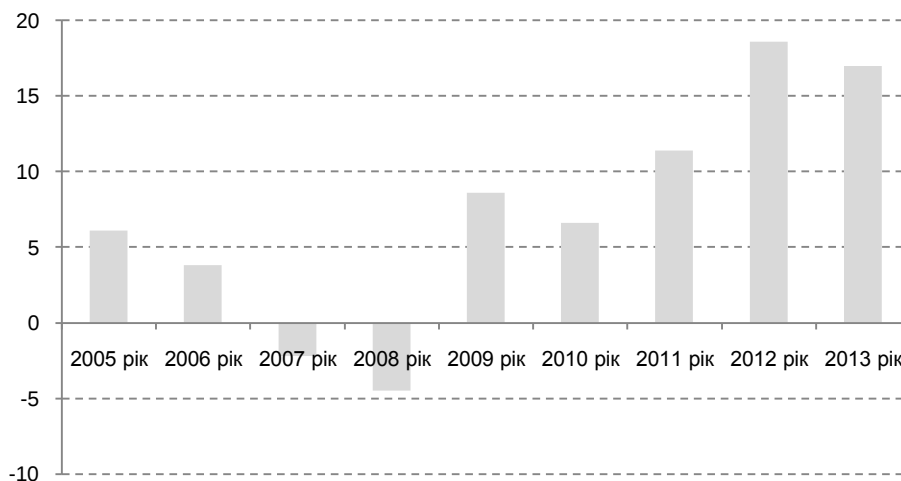

Рис. 3. Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями в національній валюті відносно індексу споживчих цін, %
Джерело: побудовано автором за матеріалами Національного банку України

В 2013 році рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями в національній валюті відносно індексу споживчих цін склав 17%, а це вже є індикатором критичної

ситуації в економіці. Можна бачити, що національна економіка була близька до оптимуму відносно свого монетарного розвитку тільки в 2006 році (значення 3,8%). А від'ємні значення 2007 та 2008 року також

характеризують кризові явища і критичність грошово–кредитної безпеки.

Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам в загальному обсязі наданих кредитів, в Україні також має тенденцію до покращення протягом останніх

років (див. рис. 4). Але значення 15,28% в 2013 році залишає рівень грошово–кредитної безпеки національної економіки в незадовільному стані (оптимальне значення повинно складати 5–9%).

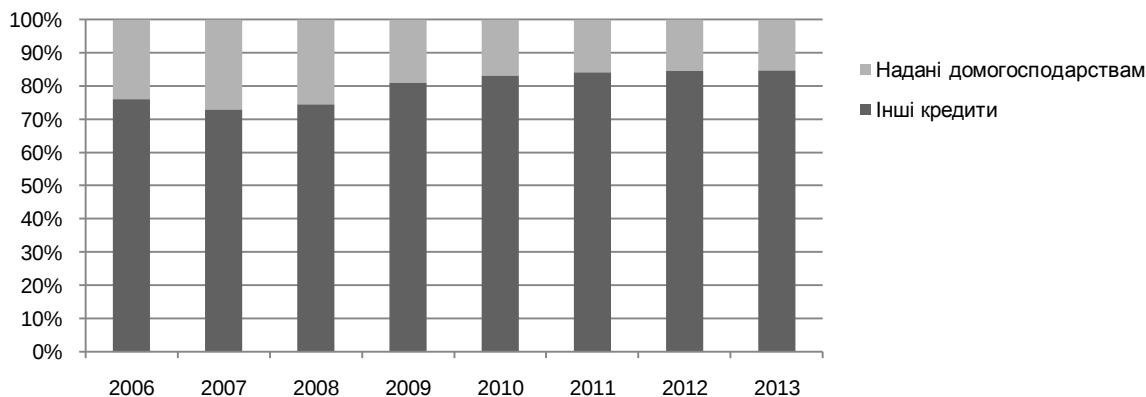

Рис. 4. Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам в загальному обсязі наданих кредитів, %

Джерело: побудовано автором за матеріалами Національного банку України

Негативні тенденції при формуванні грошово–кредитної безпеки підтверджує і рисунок 5. Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів має тенденцію до зниження, що є поганим індикатором. Оптимальне значення

цього показника повинно складати не менше 50%. А ті 18% в 2013 році, які притаманні українським реаліям свідчать про катастрофічний стан в плані збереження грошово–кредитної безпеки.

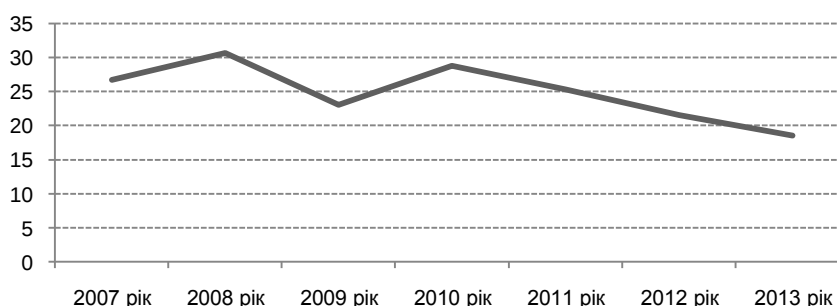

Рис. 5. Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів, %

Джерело: побудовано автором за матеріалами Національного банку України

Останній показник, який характеризує грошово-кредитну безпеку національної економіки це загальний обсяг вивезення

фінансових ресурсів за межі країни (див. табл. 1).

Таблиця 1

Обсяг непродуктивного відпливу капіталу з України, млн. грн.

Показник	Роки						
	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Обсяги позик (комерційних кредитів), наданих банками нерезидентам	6 740	13 085	16 970	14 942	4 923	3 842	7 697
Обсяги прямих інвестицій з України	3398,65	5319,872	1262,174	5840,602	1529,779	9637,146	1518,67

Обсяги портфельних інвестицій з України	146,45	6805,222	62,3296	134,9052	382,4448	575,352	511,552
Обсяги вивезених доходів нерезидентів, отриманих від інвестицій в економіку України	21735,2	36559,64	54920,17	53263,75	73811,85	80109,78	61010,57
Обсяги сплачених капітальних трансфертів	121,2	121,1456	46,7472	31,7424	23,9028	15,982	71,937
Обсяги інших сплачених поточних трансфертів	3070,4	5467,354	6225,169	8467,285	8310,207	9932,813	10862,49
ВСЬОГО	35 212	67 358	79 487	82 680	88 981	104 113	81 672

Джерело: розраховано автором за матеріалами Національного банку України

Як видно з таблиці 1, в 2013 році відплив капіталу склав більше 10 млрд. дол. США (при оптимальних 1 млрд. дол. США), що є додатковим сигналом незадовільного стану в грошово–кредитній безпеці України.

Вищепроведений аналіз дає змогу визначити показник грошово–кредитної безпеки України за формулою, представленою в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [1]. Для української економіки в 2013 році він складає 6,94% при оптимальному значенні в 14,45%. Таким чином, рівень грошово–кредитної безпеки в українській економіці за фактом менше більше ніж в 2 рази оптимального значення.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розрахунок основних складових грошово–кредитної безпеки показав їх незадовільний поточний стан в національній економіці. Ситуація щодо формування грошово–кредитної безпеки потребує негайного втручання з боку Уряду та Національного банку України. Перед регулятором стає проблема підвищення грошово–кредитної безпеки в національній економіці за рахунок виваженої монетарної політики, спрямованої на зниження процентного спреду за активними та пасивними операціями комерційних банків, збільшення переказних депозитів як в національній так і в іноземній валютах, а також розвиток фондового ринку. Важливим є формування довіри населення щодо отримання довгострокових кредитів та зменшення частки споживчого кредитування домогосподарств.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані на пошук ефективних інструментів підвищення рівня грошово–кредитної безпеки країни за допомогою

мінімізації непродуктивного відпливу капіталу з національної економіки.

Список використаної літератури:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua>
2. Амитан В.Н. Экономическая безопасность: концепция и основные модели / В.Н. Амитан // Экономическая кибернетика. – 2000. – №3–4. – С.13–20
3. Дзюблук О. Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток / О. Дзюблук // Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – С. 8–16
4. Хэммонд Дж. Практика инфляционного таргетирования [Електронний ресурс] / Дж. Хэммонд // Руководство ЦИДЦБ № 29. – 2012. – Режим доступу: http://www.bankofengland.co.uk/education/Documents/ccbs/handbooks/pdf/ccbsb29_ru.pdf
5. Основні засади грошово–кредитної політики на 2013 рік: Рішення Національного банку України від 05.09.2012 р. № 16 [Електронний ресурс]. – Національний банк України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=127394>
6. Офіційний веб–сайт Національного банку України. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

Верещагина Т.М. Денежно–кредитная составляющая национальной экономической безопасности в контексте финансового развития Украины

В статье проведена оценка денежно–кредитной безопасности национальной экономики и осуществлен поиск новых инструментов ее повышения и укрепления.

Ключевые слова: *безопасность, денежно–кредитная политика, процентная политика, кредит, финансовая политика*

Vereshagina T. Monetary constituent of national economic security is in context of financial development of Ukraine

In the article the estimation of money–and–credit safety of national economy is conducted and the search of new instruments of its increase and strengthening is carried out.

Keywords: *safety, monetary policy, percent politics, credit, financial politics*

Дата надходження до редакції: 13.04.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.